

Sanja Ćurković
Romana Caput-Jogunica
Iva Gričar
Nenad Zvonarek

Originalni znanstveni rad

ISTRAŽIVANJE O PUŠAČKIM NAVIKAMA STUDENATA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

1. UVOD

Istraživanja pokazuju da je pušenje cigareta među studentima uvelike rasprostranjeno. Pušačke navike variraju s obzirom na kontinent, državu i sociokulturno okruženje u kojem studenti žive. Prevalencija pušenja se kreće od 28% do 67% za studente, odnosno, od 19% do 34% za studentice. Iako statistike pokazuju da gotovo 70% studenata ima iskustvo pušenja cigareta (SAMSHA, 2002.), navika svakodnevnog pušenja zadržava se kod otprilike 1/3 studentske populacije (Rigotti i sur. 2000.). Prema istraživanjima smatra se da je u populaciji studenata svakodnevno pušenje cigareta prisutno kod oko 30% studenata što je manje u odnosu na druge mlade koji nisu studenti među kojima je prevalencija svakodnevnog pušenja do 45% (Staten, 2007.). Relevantna istraživanja o pušenju cigareta na populaciji mladih ljudi pokazuju da socijalni status, stupanj obrazovanja, spol i dob imaju važnu ulogu prema stavu prema pušenju (Memon i sur., 2000.). Johnson i sur. (2007.) navode da se povećava broj pušača između 18 i 22 god. starosti, te je u porastu broj pušača koji dnevno puše više od pola kutije cigareta.

Tijekom 2003./04. akademske godine provedeno je istraživanje na 3679 studenata Zagrebačkog sveučilišta o navikama i rizičnom ponašanju studenata u koje spada i pušenje cigareta. Rezultati istraživanja su pokazali da je među studentima Zagrebačkog sveučilišta, na većini fakulteta porastao ukupan broj studenata pušača. (Džepina i Čavlek, 2004.).

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je utvrditi pušačke navike studenata koji studiraju na Sveučilištu u Zagrebu, te istražiti postoji li razlika u pušačkim navikama studenata promatrano prema spolu.

3. METODE RADA

U istraživanju je sudjelovalo 1478 studenata i studentica Sveučilištu u Zagrebu, koji studiraju u različitim područjima znanosti.

Provjera pušačkih navika obavljena je putem anonimnog upitnika koji se sastoji od 13 varijabli kojima se procjenjuje dnevno pušenje cigareta, početak usvajanja pušačke navike, razlozi pušenja i subjektivne tegobe koje pri tome osjećaju.

Upitnik o pušačkom statusu studenata (PUŠENJE)

šifra Varijable	VARIJABLA
CIGDNE	KOLIKO CIGARETA PUŠITE DNEVNO?
GODPUS	S KOLIKO STE GODINA POČELI PUŠITI CIGARETE?
RAZPU1	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - IZ ZADOVOLJSTVA
RAZPU2	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - ZBOG DOSADE
RAZPU3	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - ČESTO IMAM TREMU
RAZPU4	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - U NEKIM SITUACIJAMA SAM ZBUNJEN
RAZPU5	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - TO RADE I MOJI PRIJATELJI
RAZPU6	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - TAKO KONTROLIRAM SVOJU TJELESNU MASU
RAZPU7	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - ZBOG NEZADOVOLJSTVA SA SAMIM SOBOM
RAZPU8	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - MANJE SAM STIDLJIV
RAZPU9	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - POMAŽE MI U STRESNIM SITUACIJAMA
RAZPU10	RAZLOG ZBOG KOJEG PUŠITE - ZNATNO BOLJE UČIM I RADIM KADA PUŠIM
TEGOBE	OSJEĆATE LI TEGOBE KOJE PRIPISUJETE PUŠENJU?

Da bi mogli utvrditi razlikovanje pušačkih navika u populaciji studenata koristili smo χ^2 analizu, te logističku regresijsku analizu.

4. REZULTATI

Deskripcija podataka o pušačkim navikama

Uzme li se u obzir cjelovita procjena pušačkog statusa, može se zaključiti da se 28,3% ispitanih studenata smatra aktivnim pušačima dok je 10,2% to bilo ranije, a sada trenutno ne puše.

Svoj pušački status neki su započeli već s 11 godina (1,2%) dok je većina počela s pušenjem između 14. i 17. godine starosti. Najčešće navođeni razlozi zbog kojih studenti puše su: pušenje iz zadovoljstva (28,6%), zbog dosade (15,1%), pušenje im

pomaže u stresnim situacijama (13,8%), te im pušenje pomaže da bolje uče i rade (5,7%).

Na upit osjećaju li osobno tegobe koje bi pripisali pušenju cigareta (otežano disanje, kašalj i sl.) 20% studenata pušača navodi da vrlo rijetko osjećaju tegobe koje pripisuju pušenju, 14,1% navodi da povremeno imaju različite tegobe, a 4,6% studenata pušača navodi da često i vrlo često imaju tegobe koje pripisuju pušenju.

Razlike u pušačkim navikama prema spolu

Analiza razlikovanja studenata u pušačkim navikama pokazuje da postoji statistički značajna razlika prema spolu uz razinu značajnosti $p < .001$. Podaci sugeriraju da je veći broj studentica u kategoriji nepušača (32,22%) u odnosu na studente (29,28%). Također, veći broj studentica je u kategoriji bivših pušača (6,66%) u odnosu na studente (3,57%). Nadalje, veći broj studentica (8,78%) ima naviku pušenja do 10 cigareta (pola kutije) dnevno u odnosu na studente (4,42%), te do jedne kutije dnevno (6,30% nasuprot 5,39% studenata). Više studenata ima naviku pušiti između 20 i 40 cigareta dnevno (1,88%; 0,79%), te više od 40 cigareta dnevno (0,55%; 0,12%).

Osim toga, proveli smo logističku regresijsku analizu sa spolom kao kriterijskom indikator varijablom (gdje je muškom spolu dodijeljena oznaka (1), a ženskom spolu (0)) i pušačkim navikama kao prediktorima. Model s prediktorima statistički je značajno bolji od početnog modela s konstantom $\chi^2(2, N = 1478) = 42,025$; $p < 0,01$; $-2 LL = 1999,019$ što ukazuje da se na osnovi pušačkih navika mogu pouzdano razlikovati ispitanici različitog spola.

Na osnovi pušačkih navika kao prediktora dobiveno je smanjenje pogreške u prognozi kojem spolu pripadaju ispitanici. Nagelkerkov R^2 iznosi $R^2 = 0,37$ što objašnjava 37% zajedničke varijance spola i mjerenih pušačkih navika.

Tablica 1. Prognostička snaga modela

Model	-2 Log likelihood	Cox & Snell R2	Nagelkerke R2
1	1999,019 ^a	,028	,037

a. Broj iteracija: 4

U Tablici 2. prikazani su regresijski koeficijenti (B) sa standardnom pogreškom i statističkom značajnošću (Wald) kao i promjene u omjeru vjerojatnosti kojem spolu pripadaju ispitanici (OR). Prema Waldovom kriteriju oba prediktora različito su povezana sa spolom ispitanika. Prema predznacima regresijskih koeficijenata (B) i omjerima vjerojatnosti kojem spol pripadaju (OR), može se reći da studenti

imaju statistički značajno viši rezultat u prediktorskoj varijabli CIGARETE – Koliko cigareta dnevno pušite? Pozitivan smjer B koeficijenta upućuje nas da studenti ujedno i više puše. Ukoliko analiziramo omjer vjerojatnosti (OR) uočava se da jedinično povećanje za 76,8% povećava vjerojatnost da se radi o ispitanicima muškog spola za navedenu varijablu.

Tablica 2. Logistička regresijska analiza povezanosti spolnih razlika i pušenja

	B	St. pog.	Wald	df	P	OR
Model 1 ^a						
CIGARETE	,570	,106	28,676	1	,000	1,768
G PUŠENJA	-,321	,053	36,374	1	,000	,725
Constant	-,337	,108	9,667	1	,002	,714

Prediktori: CIGARETE, G PUŠENJA.

Prema predznacima regresijskih koeficijenata (B) i omjerima vjerojatnosti kojem spol pripadaju (OR) može se reći da studentice imaju statistički značajno viši rezultat u varijabli G PUŠENJA – S koliko godina ste počeli pušiti cigarete?

Negativan smjer B koeficijenta upućuje nas da statistički gledano više studentica počinje svoj pušački status između 14. – 15. godine (6,42%; 5,45%) te 16. – 17. godine starosti (9,75%; 4,54%), dakle kasnije usvajaju pušačke navike u odnosu na svoje kolege. Analizom omjera vjerojatnosti (OR, $1 - 0,725 = 0,275$) jedinično povećanje za 27,50% povećava vjerojatnost da se radi o studenticama, odnosno za 27,50% se smanjuje vjerojatnost da se radi o studentima.

5. RASPRAVA

U našem smo istraživanju dobili da 28,3% studenata svakodnevno puši cigarete dok su Dierker i sur. (2007.) dobili da svakodnevno puši cigarete 20,5% studenata, a Memon i sur. (2000.) 41% studenata i 26,7% studentica. Analiza količine pušenja pokazuje da više od 60% studenata pušača puši do jedne kutije dnevno, odnosno do 20 cigareta. Slične rezultate su dobili i Kandel i Chen (2000.). U našem istraživanju najveći broj studenata je započeo svoj pušački status između 14. i 17. godine života, iako je jedan dio studenata eksperimentirao s cigaretama u dobi od 11 godina starosti.

Brojni osobni faktori povezani su s početkom pušenja. Nekoliko istraživanja je zabilježilo povezanost pušenja u studentskoj populaciji s prisutnošću depresivnih simptoma (Rigotti i sur. 2000.). Našim istraživanjem smo dobili da je motivacija koja ih je poticala da ustraju u pušenju cigareta vezana uz osjećaj osobnog zadovoljstva

(28,6%) i dosadu (15,1%). Osim toga subjektivna procjena studenata navodi da im pušenje cigareta pomaže u stresnim situacijama (13,8%), te utječe na njihovu koncentraciju potičući bolju koncentraciju u učenju (5,7%). Ova saznanja možda mogu biti povezana s prisutnošću depresivnih simptoma u populaciji studenata te na subjektivnoj razini aktivna supstanca u cigareti (nikotin) stvara osjećaj zadovoljstva, umanjuje stres i napetost, tako da studenti percipiraju da pušenje cigareta olakšava izvršavanje svakodnevnih obveza. Druga istraživanja potvrđuju da su depresivni simptomi povezani s pušenjem cigareta, te da se kod pušača češće dijagnosticira depresija (Kear, 2002., Lenz, 2004.).

Analiza razlika prema spolu, u pušačkim navikama, sugerira postojanje razlika u količini pušenja. U ranijim istraživanjima (Kandel i Chen, 2000.) se također dobila spolna razlika u količini pušenja, međutim novija istraživanja (Dierker i sur. 2007.) pokazuju neznatnu spolnu razliku. Naime, istraživanja pokazuju da je pušenje cigareta jednako popularno kako među studentima, tako i među studenticama, te da se da među redovitim pušačima značajno povećava broj žena. U našem smo istraživanju dobili statističku značajnu razliku u količini pušenja prema spolu. Iako podaci pokazuju da studenti više puše cigarete, zamjetan je porast pušenja do 10 cigareta u populaciji studentica (8,8%) te pušenje do 20 cigareta (6,3%). Porast pušenja u ženskoj populaciji zamijećen je i dokumentiran i u drugim istraživanjima (Rigotti i sur. 2000.).

6. ZAKLJUČAK

Ispitali smo pušačke navike studenata, te prikazali deskriptivne parametre i rezultate χ^2 i logističke regresijske analize na varijablama koje se odnose na pušačke navike studenata.

Provedene analize su pokazale da je u ispitanom uzorku 28,3% aktivnih pušača, a 10,2% je to bilo u ranijim godinama, a sada više ne puše. Zbog usvojenih pušačkih navika, koje su pojedini studenti počeli usvajati već s 11 godina, dio studenata (14,1%) povremeno primjećuje tegobe (otežano disanje, kašalj i dr.) koje pripisuju pušenju, dok 4,6% studenata navodi učestale zdravstvene tegobe koje povezuju s navikom svakodnevnog pušenja cigareta.

Provedena logistička regresijska analiza je pokazala statistički značajnu spolnu razliku u pušačkim navikama. Iako je trend pušenja cigareta u populaciji studentica u progresiji povećavajući broj studentica koje puše, one količinski manje puše u odnosu na svoje muške kolege. Provedena analiza je pokazala i statistički značajnu razliku u vremenu početka usvajanja pušačkih navika. Većina studentica je pušačke navike počela usvajati s 15. – 16. godina starosti dok su studenti s pušenjem počeli ranije od toga.

7. LITERATURA

1. Dierker, L. C.; Donny, E.; Tiffany, S.; Colby, S.; Perine, N.; Clajton, R. (2007.). The association between cigarette smoking and DSM-IV nicotine dependence among first year college students. *Drug and Alcohol Dependence*, 86:106 – 114.
2. Džepina, M.; Čavlek, T. (2004.). Zdravstvena zaštita studenata. *Medix*, br. (54/55) : 151 – 154.
3. Johnson, C. A.; Cen, S.; Gallaher, P. (2007.). Why smoking prevention programs sometimes fail: does effectiveness depend on sociocultural context and individual characteristics. *Cancer Epidemiol Biomarkers Prev*, 16 : 1043 – 1049.
4. Kandel, D. B.; Chen, K. (2000.). Extent of smoking and nicotine dependence in the United States 1991. - 1993. *Nicotine Tobacco Res* 2 : 263 – 274.
5. Kear, M. E. (2002.). Psychosocial determinants of cigarette smoking among college students. *Journal of Community Health Nursing*, 19 (4) : 245 – 257.
6. Lenz, B. K. (2004.). Tobacco, depression and lifestyle choices in the pivotal early college years. *Journal of American College Health*, 52 (5) : 213 – 219.
7. Memon, A.; Moody, P. M.; Sugathan, T. N. (2000.). Epidemiology of smoking among Kuwaiti adults: prevalence, characteristics and attitudes. *Bull WHO*, 78 : 1306 – 15.
8. Onal, A. E.; Tumerdem, Y.; Ozel, S. (2002.). Smoking addiction among university students in Istanbul, *J Hum Behav Soc Environ*, 3 : 29 – 44.
9. Rigotti, NA.; Lee, J E.; Wechsler, H. (2000.). US college students' use of tobacco products: results of a national survey. *JAMA*, 284 (6) : 699 – 705.
10. SAMSHA (2002.). Office of Applied Studies, National Survey on Drug Use and Health: <http://www.samsha.gov/oas/nhda.html>. (skinuto 17. 9. 2008.).
11. Staten, R.; Rayens, M. K.; Ridner, SL. (2007.). Social Influence s on Cigarette Initiation Among College Students. *Am J Health Behavior*, 31 (4) :353 – 362.